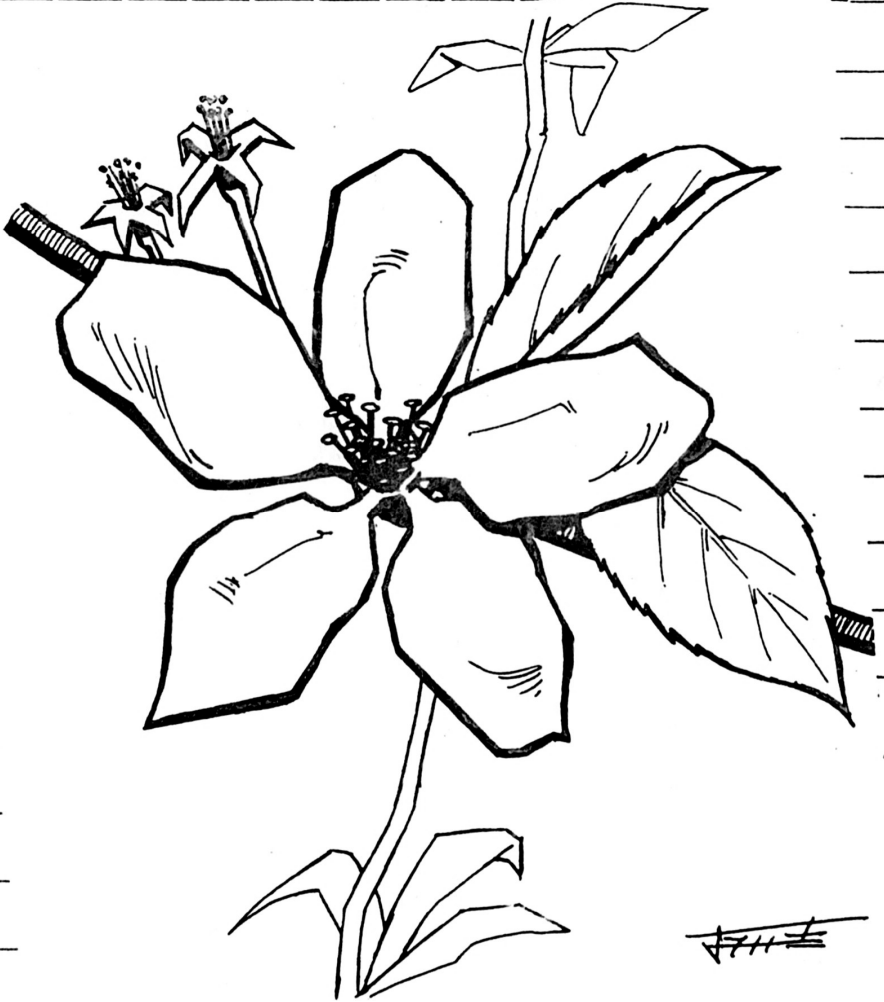

LA FEMOSA

ARTESA DE LLEIDA

NÚMERO 94

ABRIL 1988

PÒRTIC

Ja hem entrat en període pre-electoral ja que oficialment les eleccions al Parlament de Catalunya seràn el dia 29 del proper mes de maig. Cada partit va fent públics els noms dels seus candidats que formaran les llistes electorals a les diferents circumscripcions al mateix temps que van avançant alguns punts del seu programa. Tot comença a estar a punt per a iniciar la campanya; s'engegaran, per tant, els mitings més o menys agressius i les desqualificacions mútues de tots els partits. Tot plegat sembla un joc al qual, sortosament, ja hi comencem a estar habituats, i diem sortosament perquè tots tenim el pensament en un passat no gaire llunyà en el qual no havia per cobrir un càrrec polític, eleccions de cap mena. Per això, encara que ara hi hagi molt d'enrenou, ja estem fets als esnots publicitaris tant a la ra-

dió com a la T.V., a als cartells enganxats a tot arreu, a les cartes personals que rebrem cada un de nosaltres de gairebé tots els partits, a convidant-nos a votar les seves sigles, perquè sabem també que tenim la llibertat de triar d'anar o no anar a votar o de votar a aquell partit o coalició que als nostres criteris ens fagi més pes. I de tot això (ho tornem a repetir) ja hi comencem a estar acostumats, i creiem, que és bo.

Per un altre costat, el dia 29 de maig, anirem a votar per tercera vegada consecutiva el parlament autonòmic de Catalunya això no havia passat mai a la història de Catalunya, ja que si ho recordem la Generalitat Republicana va ser trencada per la Guerra del 36 i llavors abolida, i la Generalitat tradicional (fins el 1714) no s'elegia democràticament en sentit d'ara. Aquest fet de portar ja deu anys

de Generalitat (comptant els dos anys de Tarradelles) és d'una importància cabdal per a la normalització de nostre país. Només la pràctica continuada de Govern Autònom pot fer possible que la gent que no podia suportar la nostra "peculiaritat" vagi acceptant, poc a poc la llengua catalana i tot el que això presuposa.

Per tercera vegada anirem a elegir, amb el nostre vot, uns homes i dones perquè ens representin al Parlament, però en fer-ho hauríem de ser del tot crítics i intentar valorar fre-

dament les diferents ofertes dels partits així com la seva trajectòria, i llavors, segons com entenguem o vulguem, cadascú de nosaltres, Catalunya, votarem un o altre partit sense que res ni ningú ens pugui coaccionar ni fer-nos-en desdir. El vot és secret i només nostre, i ha de servir per a elegir aquell o dona que segons el nostre criteri treballarà més i millor i amb absoluta honestedat pel futur d'aquest país que tots estimem i que, per això, tant ens fa partir.

LA FEMOSA
REVISTA D'OPINIÓ
I D'INFOMACIÓ
LOCAL

Segona Epoca N° 94
 Abril 1988

EDITA:
 Agrupació Cultural
 "La Femosa"
 Castell N° 23
 Artesa de Lleida

DIPOSIT LEGAL:
 L-264-1981

Els articles i opi-
 nions que apareixen
 a les planes de LA
FEMOSA, reflecteixen
 únicament l'opinió
 de llurs signants.

AMB ELS SUPORT DE LA
GENERALITAT DE CATA-
LUNYA.

ÍNDIX

PORTIC	1
EL QUE NO SON PESSETES, SON PUNYETES	
Per Cèlia Argilès	4
PENSANT AMB ELS PEUS	
Per Eutespe	5
PROTECCIÓ D'ANIMALS (L'allotjament i els	
paràsits externs) per M.R.L.	7
LES MORTS DE JUNEDA	
Per Felip II	8
UN LLIBRE SOBRE COMARQUES	9
LES MALES COMPANYIES	
Per Felip II	11
EL CAS DE KURT WALDHEIM COM EXEMPLE	
Per A. Costafreda	12
SOBRE LA TOPOFILIA	
Per Eulàlia Solà i Miró	15
FADRI	
Per F.G.F.	19
L'ALEIX I EL MES ENLLA DEL MES ENLLA	
Per Lluís Trullàs	21
FOLKLORE ARTESENC	23

EL PERSONATGE DEL MES

RAMON LLATZER DE DOU I DE BASSOLS: Jurista, polític i economista. Estudià al Col·legi de Cordelles de Barcelona i a la Universitat de Cervera, on fou deixeble de Josep Finestres. Es doctorà el 1765; fou catedràtic de doctorals i de dret civil; fou ordenat el 1795. La seva obra principal és "Instituciones del derecho público general de España, con noticia del particular de Cataluña y de las principales reglas de gobierno en cualquier estado", acabada el 1793, i que és considerada la millor síntesi del dret públic positiu de l'antic règim, especialment pel que fa a la política i a la economia.

EL QUE NO SÓN PESSETES, SÓN PUNYETES

Un dels problemes socials pels quals la gent mostra actualment més interès i inquietud és el món de la droga. La gent ens sentim sensibilitzats per aquest problema i amb freqüència ens escandalitzem quan sentim parlar d'ell.

Parlar de droga i drogadictes és un tema que fa maror, i al qual atribuïm una connotació negativa que afecta només un petit sector social.

El terme DROGA l'associem directament a aquelles substàncies injectables en l'organisme de l'individu, i no fem altra cosa que limitar el camp dels diferents significats i acceptacions que comporta aquest mot.

Però si tenim en compte que DROGA és TOT ALLO que produeix alteracions en l'estat d'ànim de la gent i dependència absoluta, queda clar que a més d'aquelles substàncies que la gent s'injecta dins l'organisme hi ha altres "drogues" que no ens injectem i

que són tant o més poderoses.

De totes les que coneixem actualment, n'hi ha una que despunta com a capdavantera: ELS DINERS.

El seu poder i influència sobre la gent és immens, res no l'atura. Creiem que els diners ho són tot i actuem d'acord amb aquest principi, el qual està en relació directa amb l'afany materialista de les persones.

Aquest síndrome ha afectat al total de la població humana, ningú no se n'escapa, però hi ha diferents graus d'afectació que van des d'aquell que no busca res més que els diners, al que espera trobar alguna cosa més que el satisfaci i ompli.

Però els diners són els que fan moure la societat i són sempre, de forma més o menys directa, la base cap a on encaminem totes les nostres accions.

I és que desenganyem-nos tal com diu el refrany "EL QUE NO SON PESSETES SON PUNYETES".

Cèlia Argilès

PENSANT AMB ELS PEUS

Gairebé, amb la regularitat que marca la lluna, tinc que enfrontar-me a la tasca difícil de tenir cura dels dits dels peus del meu fill, i avui en fer-ho m'ha vingut a l'esma una reflexió que no per repetida, deixa de tenir la seva vigència.

Resulta que durant els primers mesos de vida, i llevat del gros, tots els altres dits del peu gairebé tenen el mateix tamany, amb una forma que fa pensar amb els de la mà, i alhora una capacitat de moviment que permet suposar que la seva utilització per agafar no es tant llunyana com es podria pensar. Fins i tot algunes persones l'han sabut mantenir i perfeccionar, i ara els permet de fer alguna que altra activitat de circ, o bé, emprar els peus com a mans en casos de mancança d'aquestes, com passa a algun invàlids.

Per contra, la majoria de les persones hem anat perdent aquestes capacitats i els nostres

dits llevat de funcions d'equilibri no crec que tinguin gairebé cap utilitat, posats com estan en sabates, sovint incòmodes marcades per un criteri més de moda que no pas de confort.

A més d'uns peus molt més hàbils, el meu fill tenia alguna que altra cosa que ha anat perdent, recordo els primers anys, que els seus ulls que no paraven ni un moment de cercar ací i allà els mil colors i mil formes de l'entorn, gairebé impotent de moure's vers cap direcció, els seus ulls li anaven mostrant un món nou i la seva mirada era plena d'avidesa per conèixer el que era la vida. Poc a poc, però, s'ha anat fent gran i veig que si bé els seus ulls continuen a la recerca de coses noves el seu desig ja no és tant pur, alhora que busca, veig als seus ulls el pensament de les mil trapelleries que farà amb el que tingui a l'abast, i fins i tot la capacitat dels seus actes de fer la guitza, o trobar l'apro-

vació dels altres.

Aquest procés el patim en moltes de les nostres aptituds, anem fent "sabates" que van moldejant les nostres capacitats, adaptant-les a unes formes convencionals d'entendre el món, sacrificant capacitats a canvi d'una aprovació dels altres o de la nostra pròpia comoditat.

Això em fa por i també que de gran la seva mirada, es torni cada cop més i més impura, i que a la fi sigui com la del seu pare, que perduda la major part d'interès pel món, cerca exclusivament el que li pot donar un profit immediat, i oblida sovint les necessitat dels altres.

Euterpe

PROTECCIÓ D'ANIMALS

L'ALLOTJAMENT I ELS PARASITS EXTERNS

.....

Continuant amb la nostra tasca d'informació, aquest cop parlare, sobre l'allotjament i els paràsits externs:

L'ALLOTJAMENT: El lloc on hem pensat d'allotjar el gos, ha d'estar adequat al seu tamany, que tingui claredat, no sigui humit i que no hi hagi corrent d'aire.

Prop de la caseta ha d'haver-hi sempre un recipient destinat a la seva alimentació i un altre amb aigua; hem de precurar que no es quedi mai sense i que l'aigua sigui neta. Si cal, a l'estiu, s'ha de canviar un parell de cops al dia. Els recipients s'han de netejar i desinfectar ben sovint. El llit pot estar format per palla d'ordi, encenalls de pi, i una vànova vella o bé el millor és la palla de blat de moro, ja que repeleix els paràsits.

S'ha de tenir cura de netejar-jo i desinfectar-ho ben sovint, a fi d'evitar-ne olors desagradables i paràsits.

PARASITS EXTERNS: Ara que ve el bon temps i el gos té més contacte amb l'exterior, hem de procurar que estigui net d'aquesta mena d'animals, ja que són perjudicials per la seva salut, per exemple:

Les caparres, que es troben a les herbes i que en passar al gos se'ls apeguen a la pell, generalment menys gruixuda, com orelles, ingles, aixelles Etc... els poden causar una greu malaltia a la sang. No és bo de treure-les estirant; és millor agafar una mica de cotó impregnat amb una barreja d'oli i gasolina i sucuar-les, són eliminades definitivament.

Puces: són fàcils de detectar, perquè el gos sempre s'està rasant, un remei preventiu es posar-li el collar anti-paràsits.

Recordem que la seva eficàcia és de dos ho tres mesos, també hi ha al mercat esprais i pòlvores desinfectants.

M.R.L.

de l'Alternativa Ecologista
d'Artesa

LES MORTS DE JUNEDA

Fa pocs dies, la nostra actualitat quotidiana va rebre una sostracada en saber la mort de quinze persones en un pas a nivell al poble veí de Juneda, i crec que, especialment, ens va fer un efecte més gran perquè entre els difunts hi havia deu nens.

Tots sabem que la mort pot esdevenir al moment més immediat que segueixi al d'escriure aquestes ratlles o al de llegir-les, sabem que la vida pot ésser efímera, però els occidentals tenim molt clar que la durada de la mateixa, i les estadístiques ens donen la raó, depèn de la nostra capacitat científica a la recerca de nous medicaments, i d'investigació.

Els criteries que ens varen donar de petits, que ens deien que cada dia Déu fa moure un arbre del qual cauen les fulles amb els noms de les persones que moren, és una història que sincerament no se la creu ni els que l'explicaven.

Per una altra banda ens estem acostumant a la mort, sobre-

tot per la constant repetició que surt als diaris i sobretot a la televisió, però, aquesta, normalment és una mort llunyana en l'espai, i en alguns casos en el temps. Aquesta mort no ens afecta, no és en certa forma nostra, és anònima, i en conseqüència l'acceptem sense ràbia.

Però el cas de Juneda és ben diferent, va ésser terriblement propera a l'espai, i per a la meua filla, va ésser tremendament propera al temps. No sé el seu concepte de la mort però em suposo que no l'equivocaríem del tot en pensar que és un esdeveniment que passa a la gent gran, a la qual les malalties han anat afeblint les seves defenses, i a les quals la seva vitalitat, ja bastant exhaurida, fa venir com un pas més, gairebé sense resistència, i acomplertes ja les seves possibilitats de gaudir del món.

Per tot això en descobrir que era quelcom més proper a la seva edat, va preguntar-se en veu alta, està bé que morin nens tan petits?

UN LLIBRE SOBRE COMARQUES

Una de les novetats de la Diada del Llibre d'enguany serà "COMARQUES I SUBCOMARQUES DE CATALUNYA: volum 3: COMARQUES DE PONENT. INCLOSA LA NOVA COMARCA PLA D'URGELL" 2172 planes.

L'ha escrit en Ricard Serra i Feu de l'Agrupació Catalana Colldejou de Promoció Excursionista de Mollerussa amb la col·laboració d'altres socis d'aquesta entitat que fa 10 va federar-se a la capital del PLA D'URGELL. L'edita Virgili i Pagès de Lleida.

Com en els volums anteriors s'hi estudia tota la problemàtica de delimitació comarcal, des de la més antiga consciència popular, passant per la divisió oficial del 1936 fins a les opinions i contenciosos més recents i fins a la nova llei del Parlament de Catalunya que ha creat 3 noves comarques després de restablir anteriorment les del 1936

Aquesta vegada s'estudia sistemàticament tota l'anomenada Regió VIII o de Lleida i els límits d'unes comarques amb les altres. Les fonts d'informació

són 14 anys d'excursions i viatges (en els quals s'ha establert contacte amb la geografia i la gent de cada una de les comarques: SEGRIA, SEGARRA, NOGUERA, URGELL, GARRIGUES i PLA D'URGELL), el buidat a fitxes dels 2.000 volums de temàtica comarcal catalana que formen part de la biblioteca especialitzada de l'Agrupació Catalana Colldejou de Promoció Excursionista (A.C. C. P.E.), la consulta als Ajuntaments i una gran col·lecció de retalls de diaris que han parlat de la problemàtica de les Comarques de Ponent.

Completen l'obra: mapes, fotografies i dibuixos significatius de cada subcomarca, itineraris per conèixer cada comarca i bibliografia per aprofundir el coneixement de cada una de les Comarques de Ponent.

Pel que fa a la nova comarca PLA D'URGELL el lector podrà trobar-hi pas a pas tot el llarg procés que ha culminat en la creació de la nova comarca, els motius històrics, geogràfics i sòcio-econòmics que abonen la

seva identitat, els pobles que de moment en formen oficialment part, i itineraris, il·lustracions i bibliografia per conèixer més bé aquesta comarca que té per capital MOLLERUSSA.

S'estudien els nous límits del Segrià, després de la creació de la comarca del Pla d'Urgell.

Pel que fa a ARTESA DE

LLEIDA, es fa un resum històric de la diversa descripció comarcal que n'han fet els autors. I s'estudien els trets geogràfics, històrics i sòcio-econòmics per decidir si és Segrià o Pla d'Urgell. La conclusió sembla inclinar-se a favor de la mateixa opció que han fet recentment els habitants d'Artesa de Lleida: seguir al Segrià.

3

**COMARQUES I SUBCOMARQUES
DE CATALUNYA**

Ricard Serra

COMARQUES I SUBCOMARQUES DE CATALUNYA

Volum 3

COMARQUES DE PONENT

(Inclou la nova comarca: **PLA D'URGELL**)

Editorial

Virgili & Puges, S.A.

AGRUPACIÓ CATALANA COLLDEJOU DE PROMOCIÓ EXCURSIONISTA

Col·lecció «Aprofundiment Comarques Catalanes» N° 1
MOLLERUSSA 1988

LES MALES COMPANYIES

L'anècdota me l'han contada com a certa i sincerament, jo també me la crec. Resulta que un dia dos pares de sengles fills, es varen fer saber l'un a l'altre que consideraven que el fill respectiu estava molt condicionat pel seu company i que aquesta influència no era desitjable per al fill de cadascú, doncs el consideraven responsable de moltes de les seves malifetes.

Aquest incident demostra dues teories que tothom accepta com a bones; la primera, la importància que donem a la companyia que ens fan els altres, i en segon lloc la benevolència amb què normalment tractem els éssers que estimem alhora de fer una valoració dels seus actes, d'això ja n'escriuré un altre dia, avui voldria tractar el tema de la companyia.

Tots hem tingut de joves uns quants amics d'aquells entrançables; la nostra relació no tenia preu, ens ha omplert de mil records, que en reviure'ls sentim una part de nosaltres en tots ells. Les mil maleses, difícilment s'explicarien sense

els companys, i abans que cerquéssim l'amor d'una noia, ens permetien tenir algú a qui confiar tots els secrets i fer-lo partícep dels nostres afanys. Aquesta relació la vàrem anar abandonant, vàrem circumscriure la major part del nostre afecte a un ésser concret, en un procés simplificador però no per això més fàcil, guiat però per la comoditat i per certs desitjos inconfessables.

Amb tot, el company que sempre he tingut a la vora, encara no m'ha deixat, ni pot fer-ho. Amb ell és amb qui més parlo, sense sons va condicionant la meua forma de veure el món, si s'aixeca de bon matí animat, tot són flors i violes, si ho fa de mal peu, tot és pessimisme enveja i rancúnia vers els altres. No s'enfada mai però reconec que en té la culpa de la major part dels disgustos que dono i que rebo. Ni al desert més gran he pogut treure-me'l de sobre, i és que sovint reconec que no puc ni aguantar-me, jo mateix.

FELIP II

EL CAS DE KURT WALDHEIM COM EXEMPLE

Dins de la nostra societat tothom està degudament classificat; un és d'esquerres, l'altre de dretes, aquest és una bona persona, aquell és un drogo etc. etc... El que realment costa és canviar aquesta classificació segons cap a quin costat hom es decanta; vull dir que una persona catalogada per la nostra societat com un lladre (perquè se l'ha enxampat robant) difícilment es podrà presentar, anys després, com a persona honrada i ser acceptat així per la societat (aquí vull defugir la suspicàcia si el lladre s'ha fet ric o no, perquè llavors ens hauríem d'estendre en altres qüestions de moralitat dels individus d'aquesta mateixa societat que ens faria anar massa lluny). Ara no més m'interessa fer adonar que mentre el lladre li costarà molt expiar la seva culpa sense que

mai més no se li retregui, una persona honrada amb ben poca estona pot deixar de ser-ho. La nostra societat està tan encarada que no arriba a acceptar mai "segons quins canvis" en les persones que la componen, i això és degut que tots nosaltres, un per un, som mesquins i primaris i ens movem més per instint que per qualsevol raonament que ens puguem formular. És ben clar que intentem fer els ulls grossos quan una persona d'esquerres (un comunista, per exemple) va oscil·lant cap a posicions més conservadores i així va assolint càrrecs de més prestigi i, naturalment, més remunerats; aquest canvi l'entendem i fins i tot l'admetem, però, i fixem-nos-hi bé, quan el canvi és produeix a la inversa, quan una persona d'extrema dreta (per posar un cas límit, si és que hi és), va

oscil.lant cap a posicions es-
querranes, per molt sincer que
sigui en el seu gest o comporta-
ment, difícilment nosaltres
l'acceptarem, ja que sempre ten-
drem a pensar que és un farçat
del qual mai no ens en refiarem
del tot. I tanmateix les perso-
nes tenen (tenim) el dret de
canviar en vé o en mal, d'equi-
vocar-nos, de penedir-nos-en, de
començar i recomençar la nostra
vida des d'allà on creguem que
podem ser més útils a la nostra
societat. Parlo, naturalment,
quan tot això pot passar per
convenciment propi i no per in-
teressos personals, perquè si no
fos així no caldria gastar tanta
saliva.

Parlant ara en termes reli-
giosos, la cosa és molt més fà-
cil d'admetre, ja que dins del
santorat catòlic hi ha una infi-
nitat de sants i santes que en
una gran part de la seva vida
havien estat contraris a les
normes de comportament que pro-
posa la doctrina cristiana (es-
tafadors, lladres, criminals,
prostitutes i fins i tot perse-
guidors i aniquiladors de cris-
tians), però que un cop conver-
tits o reconvertits a la fe ofi-

cial de l'Església, aquesta els
ha atorgat els màxims honors, i
els cristians els tenen com e-
xemple a seguir... Naturalment,
pels cristians, la converció del
penediment de la seva vida ante-
rior és suficient per a esborrar
qualsevol passat per tèrvol que
hagi estat.

Arribats aquí podríem ana-
litzar una mica la figura de
Kurt Waldheim, aquest personatge
avui tan contestat. Ara mateix
se l'acusa d'un passat nazi de
fa més de quaranta anys; els
seus acusadors són implacables i
tenaços i per això han fet pos-
sible que molta gent comencés a
pensar que en el fons del fons,
les acusacions que fan a Kurd
Waldheim són certes encara que
aquest no es cansi de negar-ho.
A LA FEMOSA del mes de febrer
d'enguany hi sortia un article
signat per Felip II que revela
prou bé la manera de pensar d'un
gran sector de la nostra socie-
tat. Jo aquesta qüestió no hi
vull posar cullerada perquè no
és la meva intenció demostrar
res. El que m'interessa subrat-
llar és que Kurt Waldheim no
n'ha tingut prou amb una vida
política prolongada al servei

del seu país, després de la Gran Guerra, per fer-se perdonar o fer oblidar el seu passat nazi. Recordem que aquest personatge l'any 1945 ja era membre del cos diplomàtic austríac, i a partir de 1955 observador per aquest país a l'ONU. Va ser ambaixador al Canadà entre els anys 1956 al 1960. Representant permanent a l'ONU del 64 al 68. Candidat a la presidència per la democràcia cristiana obté el 47 % dels vots. President de l'ONU el 1972 i reelegit el 1976. Ara és president d'Àustria, però el seu passat que pesa com una llosa el va deixant cada vegada més i més desprestijat.

Si en la política passés igual que en la religió catòlica, tothom s'hauria alegrat del comportament o de la conversió de Waldheim i el seu passat; ni que hagués estat dels més sanguinaris no importaria a ningú, ja que, de primer la seva conversió i després una vida aparentment democràtica sense cap girada endarrera, hauria estat de cabdal importància per acceptar-lo dins la família dels creients. Naturalment la política és una altra cosa i, segons sembla, no hi pot

haver penediment possible, i per això mateix aquest personatge no podrà obtenir mai una "indulgència plenària".

Tot plegat és una mica complicat: ¿Per què una persona d'esquerres pot fer-se de l'A.P. sense escandalitzar ningú i una de dretes mai no serà plenament acceptada dins un partit d'esquerres?

Naturalment fer preguntes és molt fàcil, jo ara mateix me'n faig un munt, i si he de ser sincer no tinc cap resposta satisfactòria. He posat el cas de Kurt Waldheim com exemple, però n'hi ha molts d'altres; no oblidem tota aquella gent, homes i dones, que per una infinitat de causes són confinats a les presons, penitenciàries o com vulgueu anomenar-les: ¿Penseu que cap d'aquestes persones ja no serà, mai més, recuperable per la societat, precisament perquè té una taca al seu passat?

No sé si val la pena de fer de jutge, perquè no sé tampoc si algú és o se sent capaç de firmar una sentència d'aquestes sense que li tremoli la mà.

A. Costafreda

SOBRE LA TOPOFÍLIA

La història es troba escrita als traçats i a l'arquitectura de les ciutats, això junt amb els textos i documents gràfics permet de reconstruir el fil conductor d'un passat llunyà i no tan llunyà. Aquests muts testimonis ens parlen del caràcter predominantment defensiu de les ciutats (muralles) o del seu caràcter comercial...

Segons Joan i Tomàs Mata "a l'època medieval la ciutat es considerava una representació de l'ordre còsmic, mentre la naturalesa -el bosc, les muntanyes, l'oceà...- es percebien com quelcom desconegut i insegur. El títol de ciutadà o burgès (habitant d'un burg) era ja un privilegi ja des de l'època romana. La revolució científica que s'inicià amb el Renaixement, amb el que seria el pas de l'astronomia geocèntrica, suposà també la fi d'aquesta concepció de la ciutat i la natura. El "cosmos tancat" del qual era exemple la ciutat medieval, es transformà en un univers obert i de límits impre-

cisos. No és estrant que comencessin a enderrocar-se les muralles d'algunes ciutats europees en aquell moment. Aquest canvi de concepció ha evolucionat fins a l'extrem que, avui, la naturalesa encarna l'harmonia, mentre les grans ciutats evoquen sentiments d'intranquil·litat i desequilibri".

Dins de les ciutats el lloc que se sent més proper és l'habitatge, la casa. Per a Le Corbusier, conegut arquitecte contemporani, la casa pot considerar-se, avui, com una "màquina de residir" que s'arreglera entre les innombrables màquines produïdes per la societat industrial. Ha de ser abans que res pràctica i funcionalitat. Es pot canviar de "màquina de residir" amb la mateixa facilitat que es canvien els mobles o el cotxe, de la mateixa manera que es deixa el poble o la ciutat on s'ha viscut fins al moment. El VINCLE entre la persona i el seu ENTORN es devilitat considerablement amb aquesta nova mentalitat de

relacionar-nos amb tot allò que ens envolta -sigui espais, objectes i fins i tot persones- Si hom vol percebre la personalitat que definia una ciutat determinada ha de recórrer als barris antics i llegir, en el curt o llarg trajecte, en la pell de les desgastades pedres, l'arquitectura de llurs edificis... Cada cop més els extraradis de les ciutats modernes són més impersonals i homogenis i es fa difícil de captar i diferenciar els costums, tarannà, cultura i història de llurs habitants, encara que siguin ciutats molt allunyades l'una de l'altra i pertanyents a comunitats diferents.

Paralel·lament a aquesta despersonalització dels llocs s'ha produït, doncs, la despersonalització de les diferents ètnies i cultures de les comunitats modernes. Les quals cultures se substitueixen, amb més o menys rapidesa, per altres costums i actituds estandaritzats, tipificats i aliens que actuen a través dels "mas media" sota la influència determinant dels grups dominants dins de la societat moderna (gran capital, multinacionals...). Aquest empobli-

ment cultural i humà augmenta el grau de rebuig per l'entorn i insatisfacció puix que conscient o inconscientment el ciutadà actual se sent agredit per una societat consumista que només l'utilitza i ni li atorga cap sortida satisfactòria per als seus problemes. Podríem a partir d'aquí definir un prototipus humà eternament insatisfet que malda per trobar, cada cop més despitat, la raó de llurs frustracions entre els innombrables objectes, ambients i persones que la societat actual posa als seus peus amb les honorades paraules de "nivell i qualitat de vida" per tal d'alleugerir el seu treball, i el seu oci, sempre, és clar, dins d'aquesta nova mentalitat de relacionar-nos amb l'entorn de que parlàvem adés, feta de la necessitat creada del posseir-usar-llençar, seguint la itinerant i llarga senda de la novetat, la basca i l'avorriment. Vet aquí, també una de les causes de la creixent ona de delinqüència, agressivitat i violència que visita més o menys sovint la nostra societat "quasiperfecta", col·lectius que

provenen de les bosses de misèria que genera el prototipus de societat descrita (aturats, marginats...). La consciència d'aquests problemes preocupa les autoritats i els tècnics que sovint desitgen "humanitzar la ciutat", netejar-la, fer-la més agradable. D'ací els slogans "Barcelona cara neta", Lleida: "Fes teva les Rambles"... Desitgem "recuperar el centre", "dotar la ciutat de més places i zones verdes". Però la visió industrial del món que persisteix en aquestes intencions, acaba convertint, en la majoria dels casos, les places i llocs de trobada, en espais que recorden més aviat una presó o llocs inhòspits i desnaturalitzats amb les superfícies de ciment i les torres de formigó o pedra. Tanmateix en la majoria d'edificis públics moderns hi regeixen les línies dures dins d'una estètica totalitària, individualista i gens humanitzada. És el reflex intern i inconscient de la nova concepció de les relacions humanes i d'aquestes amb l'entorn.

S'ha perdut la "topofília" és a dir el conjunt de relacions efectives i emocions positives

que l'ésser humà té envers un lloc. El que predomina és la "toponegligència". Desenvolupar la "topofília" és avui per avui, una necessitat tant per la persona com per al Planera. La qüestió no està en els slogans publicitaris que, al·ludint les nostres bones maneres, ens recorden que hem d'estimar i respectar els llocs públics o privats, sinó en la necessitat, lliure i espontània d'estimar l'entorn: els llocs, les persones... Necessitat que defuig tota manipulació o pressió alienes a la pròpia identitat com a persones o com a comunitat. No és tracta de tancar la porta a l'evolució i al progrés tècnic, científic... cal restar oberts a les innovacions però passar-les abans pel sedàs de la crítica, la serenitat i la reflexió. Sols d'aquesta manera podrem convenir que el gènere humà evoluciona amb dignitat i que aquesta qualitat de vida no és ni una falàcia ni un parany, tant per a la persona com per a la natura en general.

Eulàlia Solà i Miró
de "L'Alternativa Ecologista
d'Artesa"

PER SANT JORDI

UN LLIBRE I UNA ROSA

FADRÍ

Arribo com cada divendres a casa. El meu germà em diu que has mort enverinat, rabiant has consumit les darreres hores entre una terrible angoixa. Ell mateix, per alleugerir-la, conmogut i afligit, s'ha vist obligat a deturar-la, precipitant-te la mort amb un cop sec i precís. Una expressió satisfeta t'ha envaït. Com una expressió comprensiva de felicitat- m'ha dit. Felicitat, sí, però no tant per lliurar-te del dolor, sinó perquè aquest lliurament era produït per la mà del teu amo i tu l'has entès com un acte definitiu d'amor, el més ferm potser. N'estic segur.

No han calgut enterraments solemnes, ni oracions. Senzillament un clot a terra, així de simple, sota l'herba humida d'un bancal de fruiters. Què cal més?.

Quan Déu s'inventà l'humà, o quan l'humà s'inventà Déu, tan se val, amb el mateix orgull que els caracteritza, s'oblidaren de prometre un paradís a la resta

de les espècies. Quin descans Fadrí! Amb això, l'únic que pretenien era distanciar-se de la resta dels animals. La persona sempre ha sentit horror en pensar en la pròpia animalitat, l'ha disfressada de cultura i racionalitat mentre fugia de la seva natura i s'inventava abstraccions sobre el pes de l'ànima. D'aquesta suposada superioritat s'ha servit per a justificar incontables agressions i assassinars: contaminant, anoreant, matant i aniquilant espècies senceres. Després, només quan comprova que tot aquell procés pot escapar-se-li en contra, es planteja el sentit de tot aquell desgavell, empenyut però, solament per una qüestió de supervivència.

T'han matat Fadrí, no sé si directament (algú que et volia mal) o indirectament (tota una societat que et volia mal), tan se val. Hem qualificat de salvatges a tots aquells que no' es comportaven segons un patrons ideològics i morals de civilitza-

ció, i en nom d'aquest mateix estat de pretesa civilitat hem emprès ja fa molt temps, un ininterromput procés per esclavitzar tota forma diferent de vida.

La nostra civilització es basa en l'esclavitud, perquè aquesta és la forma més rentable de plus-vàlua. Esclavitzar es negar l'existència de l'altre, però sense destruir-lo totalment deixant-lo respirar, però el mínim, deixant-lo menjar, però el mínim, deixant-lo viure, però el mínim; per a obtenir d'ell el màxim de beneficis.

Puntada i a seguir, igual que aquells equips de futbol sense gaires recursos, aguantar i anar morint lentament, el més aliè possible. Talment com tu Fadri, ignorant que l'home aquell, el teu amo, la persona humana per extensió, no val res. I si val, no val més del que tu valies, del que valen tantes i tantes formes de vida trepitjades pels seus interessos. O potser només per aquesta darrera mirada teva, entre satisfeta i comprensiva, que ens volia disculpar.

F.G.F.

L'ALEIX I EL MÉS ENLLÀ DEL MÉS ENLLÀ

Tots hem pensat, alguna vegada en què hi ha més enllà del més enllà, ni que sigui com un llampec que apareix un segon i s'esvaeix. Tantes i tantes coses, que no hem gosat de preguntar per falta del costum que genera la coneguda vergonya... Però l'Aleix Ventura ho pregunta tot, car de petitó així l'han acostumat i té una mare pacient que mai estalvia cap resposta.

- Mare, què hi ha enllà de la ciutat?

- camps, carenes, rius, pobles, altres ciutats i...

- I més enllà del mar?

- Més terres i muntanyes, rius, pobles, ciutats i altres mars i...

- I després de totes les terres?

- Un espai ampli, llarg, llarg, sense fi; ple de planetes astres, estels, satel.lits...

- No s'acaba mai, l'espai?

- No segurament.

- Mira fill, amb el nostre cos no podem arribar massa lluny en aquest espai. Si viatgessis tota la vida en un coet, et fa-

ries vell i et moriries sense haver arribat a la fi, per això diem que no s'acaba mai, que és infinit.

- I per què serveix aquest espai tant gran?

- Potser, perquè els homes i els nens preguntin això mateix que preguntes tú: I per a què serveix? I també per recordar-nos, quan de nit alcem la vista cap aquest tapis de lluernes, cansats de treballar i amb mil preocupacions al cap, que també són una part d'aquest espai misteriós i que no tot ho podem transformar pel nostre ús, com fem amb totes les coses de la Terra. Potser l'Espai existeix perquè no ens tornem massa altius.

- Sí, és bell l'Espai. Quina llàstima que no el puguem veure amb les faroles de la ciutat!

- Cal anar al camp. Allí t'ajeu, així, com si fossis mort, panxa enlaire i obres els ulls. Veuràs com l'Espai te'ls omple de llum, de silenci. Del més enllà del més enllà arriba

una força que ajuda a resoldre tots els problemes.

- També els de matemàtiques?

- També. Per això-deiem els homes d'abans, acostumaven a contemplar els estels de tant en tant.

- Mare, perquè ens morim?

- La mort és com un tornar a nèixer. Quan venim en aquest món estrenem aquest cos i morim, ben segur, en un altre cos diferent, que abandonem com una camisa vella. Aquest cos nostre és limitat. No pot arribar més enllà del més enllà. Quan morim el canviem per un nou cos d'estels...

- Doncs jo em vull morir!

- No, no! Escolta: per menjar-te una poma cal que passi tot un hivern. Quan el sol de la primavera i l'estiu la fan madurar, és el moment de menjar-la, no abans! La poma es transforma, llavors, en una part de la teva carn. De fet es converteix en un altre cos, comprens? Nosaltres també cal que passem l'hivern de la vida i arribem a la vellesa...

- Per a ser menjats pel cos d'estels?

- Sí, ens cal madurar, tal-

ment com una poma.

- I perquè cal esperar a vells?

- Per guardar l'aliment suficient per ser mengivols, com la poma.

- I nosaltres, les persones que hem de guardar, que cal tota una vida?

- L'estimació. Haver estimat, de debó, sense demanar res a canvi, és l'aliment que nodreix el cos d'estels.

- I amb aquest cos podem arribar a l'infinit?

- Sí, pel nou cos no hi ha distàncies. Pot viatjar a la velocitat del pensament.

- Jo també puc viatjar a la velocitat del pensament, amb la imaginació!

- La imaginació, en aquesta Terra, és un regal del cos de llum que ens espera; és com una ràfega que traspasa la paret del temps, per un moment, i ens toca algun mecanisme dintre nostre i després se'n va.

- I tú, com ho saps tot això, mare?

- Ha nascut poc a poc dintre meu...

- Si, ja sé, contemplant l'Espai, els estels... de nit.

Lluís Trullàs

FOKLORE

ARTESENC (7)

(DE LA INFLUÈNCIA DE LA LLENGUA CASTELLANA)

Potser la cosa de la qual hauríem d'haver parlat, en iniciar aquests articles sobre el folklore artesenc, és de la influència de la llengua castellana en el parlar popular dels artesencs i en general, és clar, de la gent de les comarques de Ponent. Ja us haureu adonat prou bé que moltes cobles de les que hem publicat estan plenes de castellanismes, els quals hem procurat respectar al màxim perquè reflecteixen la poca importància que els nostres avis donaven a aquesta adulteració del parlar propi. Avui intentarem explicar algunes de les raons possibles per les quals això es produïa.

Els artesencs del segle dinou, en la seva majoria eren analfabets, i en general no sabien parlar castellà; encara que, segurament, tothom l'entenia. Com és de suposar totes les cobles i cançons que hem anat transcrivint eren fetes de memòria i divulgades de viva veu. Per transmissió oral la gent aprenia romanços, cançons i oracions llarguíssimes. Seguint les cobles ens adonem que la llengua castellana s'anava introduint ràpidament al parlar dels artesencs. Era com una moda; la gent començava a dir alguna frase en la llengua forastera que, com totes les modes, feia gràcia i per això arrelava ben aviat. Hem de tenir en compte la proximitat d'Aragó, i en aquest punt hem de remarcar que moltes de les cobles artesenesques que tenim recollides, tan en castellà com en català, eren cantades en ritme de "jota".

Saragossa, pels artesencs de finals del segle passat, era com una cosa màgica que els atreïa més que cap altra ciutat:

Una de les "capitanes" més populars que hi ha hagut a Artesa era la Xarles. Aquesta dona tenia el costum d'anar a trobar-se amb les dones de la colla de segadores, a cavall d'una mula blanca, la qual cosa, en aquell temps fei certa impressió, per això les dones quan la veien venir li cridaven amb to festiu: "Capitana, donde està el camino de Zaragoza ?" o bé, "por donde se va a Zaragoza ?". Ella, fent bagament un gest amb la mà com si assenyalés algun lloc, responia: "Por ací de ça".

La Mare de déu del Pilar, per la seva part, també atreia l'interès i la fe dels artesencs, només cal recordar les dites: "Si vols tenir un bon favar, per la Mare de Déu del Pilar l'has de sembrar" o simplement: "Pel Pilar, faves a semblar". Però allí on es pot veure més la devoció dels nostres avis i àvies és en l'oració de les hores: hi havia un costum molt estès de resar una oració cada vegada que tocava una hora; a cada hora es recitava un paisatge de la Passió de Crits, llavors d'això es continuava amb aquesta oració:

Les hores cauen a terra.

Los angels canten al Cel.

Beneït i alabat

el Santíssim Sacramentat.

Beneïda i alabada sigui l'hora

en que la Verge Maria va venir en carn mortal
al Pilar de Saragossa.

Per sempre sigui beneïda i alabada.

(i es resava una avemaria)

hem de recordar, també, que la collita d'olives era tan important en aquell temps al nostre poble, que feia falta molta mà d'obra forastera per la seva recol·lecció, i aquesta venia principalment de Fraga (que ells sempre s'han dit aragonesos) i de pobles més endins d'Aragó. Aquests forasters presents al poble durant moltes setmanes cada any, podien ser el motiu principal a través del qual els artesencs i artesenques s'aficionessin tant a la jota, ja que pels testimonis que en tenim hi havia entre els nostres avis

grans balladors i balladores d'aquesta dansa.

Les cobles artesenques que trobem cantades en ritme de jota, encara que sempre són de quatre versos, de fet eren cantades amb set, per aconseguir això repetien el primers vers dues vegades al començament i una al final, i l'últim vers també el repetien dues vegades, així:

Per aquest carrer que passo
per aquest carrer que passo
no hi hauria de passar
que, entre balcons i finestres
la vida m'han de matar,
la vida m'han de matar
per aquest carrer que passo.

Abans de transcriure algunes cobles, en castellà (també recollides a Artesa), que es cantaven en ritme de jota, voldríem fer notar que, quan parlaven castellà, els nostres avis hi posaven més bona fe que traça; era un castellà pronunciat a la catalana, encara que nosaltres escrivim "Zaragoza" o "corazón", la gent deia "Saragossa" i "corassón". Alguna altra irregularitat en la pronunciació d'algun mot; ens hem estimat més conservar-lo tal i com el vam escoltar:

En medio de la Plaza
hay una piedra redonda
para picar el tabaco
los mozitos de la ronda.

.....

Debajo de "ti" ventana
tienes la ronda parada
y no la deja pasar
l'hermosura de "ti" cara.

.....

A "ti" puerta cantaré
y no seré conocido
y a la mañana dirán
un forastero ha venido.

Y a la ronda no ha venido
el fulana de tu enamorado
y me ha dejado encargado
que te cante "sa" cariño.

o o o o o o o

Debajo de "ti" ventana
voy a pintar un "test",
una rosa catalana
y un clavel aragonés.

o o o o o o o

Cuatro jotas n'he cantado
y com esta que "fan" cinco
ya no puedo cantar más
y con esta me despido.

o o o o o o o

Al entrando en el portal
me dice la portalera
si no he visto pasar
a mi amor verdadera.

o o o o o o o

Canta compañía canta,
canta bien i canta fuerte
que la dama de esta calle
está sorda i no la siente.

Aquestes dues que segueixen, són també cançons de ronda
(de la ronda, ja en parlarem un altre dia), però no sabem si eren
cantades en ritme de jota o no, ja que sempre només ens l'han reci-
tades:

Maria de l'alma mia,
prenda de mi corazón,
el dia que no te veo
para mi no sale el sol.

o o o o o o o

Maria de l'alma mia,

corazón de dos "cireres",
cuando me los pagarás
los suspiros que me debes ?.

Allí on es pot notar més la influència de la llengua castellana, en el parlar dels nostres avis, és en aquestes cobles on les dues llengües es barregen d'una manera sorprenent. Fixem-nos en la semblança de les dues primeres, una tota en castellà:

Acuerdate d'aquel dia
que estabas bajo el puente
y te decia tu madre
tapate que viene gente.

Recuerdate d'aquel dia
que te'n vai trobar al celler,
borratxa com una sopa
amorrada al caneller.

Avui al Fossar Vell
tiravan los tiros de dos en dos;
a mi no m'espantan los tiros
ni las puñaladas al corazón.

A la ventana la vi
i al cap en portava un gorro.
Jo pensava que n'era ella
i era un gos que treia el morro.

A la ventana la vi
que n'apariava l'anciam
amb una forca pallera:
ella que me'n tira un tronxo.

Ara n'ha sortit una moda
i han deixat la vella d'antes;

s'han posat les mitges negres
i han deixat córrer les blanques.

oooooooo

Un batalló de dones
volen formar,
per anar la la guerra
"a pelear".

Vint-i-cinc o trenta
n'aniran davant
quoranta o cinquanta
lo ranxo farant.

Quan fèiem l'arreplec de tot aquest material que anem publicant i sortia una d'aquestes cobles on es barrejaven les dues llengües, li preguntàvem al padrí o padrina que ens les cantava o recitava el per què deien tantes paraules en castellà, aquell o aquella es quedava parat, com si no se n'hagués adonat mai d'aquesta barreja, i llavors en deia: "O ves, no ho sé... Ho dèiem així".

I per acabar aquesta part del folklore artesenc, pensem que és interessant parlar d'un mestre que a primers de segle ensenyava castellà als xiquets fent-los cantar: "del cap, cabeza.- de la cama, pierna.- del peu, pié.- De la finestra, ventana, i Etc. Etc.. Aquest mestre la gent el recorda com el senyor Mateu.

A.C.

